

Röster i Gästrikland

Studiehandledning för tio sammankomster
sammanställd av
Bernt-Olov Andersson

Förslag till samtal och diskussioner

Tilläggsmaterial:
Gästrik Hälsinge Litteratur (GHL)
Gidlunds förlag 1996
&
Författarnas böcker

Första sammankomsten, sid. 11 – 38

Se Biografiska notiser.

Litteratur:

”Gästriklands runinskrifter” Sven B.F. Jansson.

”Världens bästa lyrik i urval”, eller någon allmän litteraturhistoria.

”Svensk arbetarlitteratur” av Lars Furuland & Johan Svedjedal.

”Joe Hill – mördare eller martyr” av Ture Nerman

Någon faktabok om Bertolt Brecht, eller sök i ett uppslagsverk.

* Vikingatiden brukar räknas mellan år 800–1050. I förordet återges texten på en runsten i Torsåker. Vad känner du till om runstenarna i Gästrikland? Diskutera och jämför världslitteraturen från vikingatiden.

* Vilka moderna gästrikländska författare känner du till och har läst? Hur stor betydelse tror du det egna landskapet har för en författare? Utgå från innehållsförteckningen.

* Ta reda på fakta kring Bertolt Brecht. Har någon sett någon av hans pjäser? Berätta och samtala kring dessa. Vad säger dikten ”Till kunskapens lov”. Vad säger texten ”Den påträngande konstnären” om författarens och konstnärens förhållande till de arbetare som de vänder sig till?

* 1902 emigrerade Joel Hägglund från Gävle till Amerika. Han blev senare känd under namnet Joe Hill. Ge någon i uppdrag att berätta Joe Hills historia. (GHL sid. 27). På biblioteket finns ett antal biografier och hans sånger i översättning. Sjung gemensamt hans sånger. Joe Hill agiterade för syndikalisterna. Vad vet du om dem? Diskutera Joe Hills åsikter om judar på sid. 21. Har någon i gruppen själv emigrerat eller har anhöriga som har gjort det?

* Arbetarförfattaren Per Wikberg var bosatt i Hamrånge, men föddes i Skog i södra Hälsingland. Mellan dessa platser låg Ödmorden. Ta reda på vad som skrivits om detta område. Wikbergs berättelse bygger på en sägen. Kan du någon från Gästrikland? Slå upp Wikberg i GHL, sid. 72. Wikbergs roman ”De bröto bygd” var förlagan till en av Sveriges första arbetarspel. Diskutera fenomenet och arbetarlitteraturen i landet.

* Försök att läsa Eric Wennæsius’ dikt högt, diskutera och försök förstå den. (GHL, sid. 12) Diskutera poetens roll på 1600-talet i förhållande till idag.

* Diskutera språket i Abr. Abrah:son Hülphers’ beskrivning. Analysera texten och diskutera vad den berättar om 1700-talets Gävle.

* Ta reda på uppgifter och diskutera Linnés insats och betydelse. Låna en flora som innehåller de latinska namnen och försök att uttröna vad han talar om för växter.

Andra sammankomsten, sid. 38 – 66

Se Biografiska notiser.

Litteratur:

”August Strindberg” av Olof Lagercrantz

”Fabian Månsson” av Zeth Höglund i serien Banerförare

”Arbetarrörelsens historia” av Hans Haste

Från Gästrikland 1978 (Om cirkus)

* Analysera Tord Anderssons text om riksdagen i Gävle. Vad berättar den om staden? Hur var Sveriges styre i slutet av 1700-talet med utgångspunkt från texten? Hur tror ni en kung betraktades av allmänheten? Diskutera mord och attentat på högt uppsatta personer.

* Hur tror ni att kringresande såg på Sverige på 1800-talet, och vid tidigare århundraden, med utgångspunkt från Bayard Taylors berättelse. Slå upp botanisten Hartman som det talas om i texten. Tidigare fanns ett system av hästskjutsar och gästgiverier. Samtala kring transportsystemen idag och tidigare.

* Samtala kring August Strindbergs livsöde och kring era personliga minnen av hans litteratur. Diskutera karaktären på hans text och vad den berättar om. Samtala kring båttrafiken till Limön som pågår än idag. Strindberg ifrågasätter om Gästrikland tillhör Norrland. Vad anser gruppen?

* Samtala kring artikeln om Gefle stads brand. Hur är brandsäkerheten idag i förhållande till då? Hur kunde man då skydda sig mot elden? Känner ni till andra stadsbränder i landet?

* Läs avsnittet om Agnes von Krusenstjerna i GHL, sid. 34. Författarinnan är i vissa delar kritisk till Gävle som stad. Varför? Agnes von Krusenstjerna är uppvuxen i en helt annan miljö än t. ex. Joe Hill, Stig Sjödin och Per Wikberg. På vilket sätt tror ni att det präglade dessa författare. Studera verksförteckningen i GHL, sid. 480

* Hugo Hamilton enkla nonsensdikter och dagboksanteckningar lever kvar än idag, men hans politiska gärning är bortglömd. Varför är det så? Diskutera författarens syften och mål med sitt skrivande.

* Gävle är av tradition en cirkusstad. Berätta egna cirkusminnen. Samtala kring Henning Orlandos text och sjung Saxons visa.

* Fredrik Ström var 1909 chefsredaktör för det då sju år gamla Arbetarbladet. (GHL, sid. 29) Diskutera tidningarnas roll i arbetarrörelsens uppväxt. 1909 utbröt den s.k. Storstrejken. Var det en kamp arbetarna vann eller förlorade? Var det en strejk eller en lockout? Har du någon släkting som var med på den tiden? Kontrollera på vilket sätt nonsensdiktaren Hugo Hamilton var delaktig i den kampen.

* Fabian Månsson var poet, författare, journalist, agitator och politiker. Fanns det flera av hans sort i början av förra seklet? Fredrik Ströms avsnitt kommer ur storverket *Rebellerna* som skönlitterärt beskriver arbetarrörelsens framväxt. Vilken "sanning" är trovärdigast: den dokumentära eller den skönlitterära? Diskutera.

Tredje sammankomsten, sid. 66 – 90

Se Biografiska notiser.

Litteratur:

”En flykting korsar sitt spår” av Aksel Sandemose

* Diskutera barnarbete med utgångspunkt från Rickard W Garbergs berättelse. Barn på den tiden var utsatt för misshandel och barnaga. Jämför och samtala kring barnuppfostran och skolarbetet då och nu. Då var mobbning och olika prov av yngre vanligt. Har någon i gruppen blivit utsatt för mobbing? På dåtidens segelskepp var nästan alla män. Hade en bättre fördelning av könen gjort arbetsplatsen humanare?

* Ta fram uppgifter om författaren Aksel Sandemose. (GHL, sid. 39) I Sandemoses roman ”En flykting korsar sitt spår” står om Jantelagen. Diskutera vad den innehåller och innebär. Har någon i gruppen varit drabbad eller sett exempel på människor som dömts enligt den lagen? Analysera texten och samtala kring miljön på Ragnar. Hur tror ni ”köksan” upplevde resan?

* Läs GHL, sid. 36 om Victor Berge. Analysera texten och samtala kring den. Varför tror ni Victor ville bli sjöman? Hur tycker ni konsuln behandlar Victor Berge? Varför kunde äventyraren inte svenska? Gör gärna en utflykt till Ockelbo kyrkogård där pärlfiskaren ligger begravd.

* Ta fram fakta om författaren Eric Linklater. Analysera texten. Det tog 24 timmar att resa från Göteborg till Torsåker. Diskutera tågkommunikationer då och nu. Elizabeth beskriver kvinnoarbetet. Diskutera.

* Diskutera textinnehållet i Wilhelmina Skoghs berättelse. Hur är förhållandet mellan henne och kungen? Hur tror gruppen villkoren var på 1800-talet för en kvinnlig entreprenör? Var tog järnvägsrestauranterna vägen?

* Analysera N.P. Ödmans text och jämför den med Elizabeth Linklaters. Vilket förhållande har han till landskapet Gästrikland. Ödman tillhörde ett koteri kallat Namnlösa Sällskapet. Försök att ta fram uppgifter om detta sällskap. Se på Ödmans produktion och diskutera den. (GHL, sid. 486 och 32)

Fjärde sammankomsten, sid. 90 – 117

Se Biografiska notiser.

Litteratur:

”Visor i Gästrikland” i urval av Susanne Rosenberg

* Sjung gamla visor. Diskutera och ge exempel på gammal folktro. Tror du själv på vättar och liknande väsen. Vilka i gruppen har upplevt det gamla bondesamhället i verkligheten?

* Har någon i gruppen besökt eller arbetat på en fåbod. Gör en liten inventering av fåbodarna i er närmaste omgivning. Analysera Richard Dybecks text. Vilken syn har han på arbetet och miljön?

* Imber Nordin-Grip skriver om spelet mellan pigorna och deras friare. Diskutera förhållningssättet och ritualerna. Var ungdomarna mera sexuellt frigjorda då? Ingvar Persson och Imber Nordin-Grip skriver på dialekt: hur påverkar detta texten.

* Diskutera jakt med utgångspunkt från Ingvar Perssons text. Fanns det mera björn och varg på 1800-talet än idag? Är skräcken idag, och då, befogad? Ingvar Perssons far skapade seriefiguren Kronblom och själv har han ritat Agust & Lotta. Diskutera dessa seriefigurer och förhållningssätt till livet. GHL sid. 80

* Analysera Per Agne Erkelius text. Författarens far var fotografen och hembygdsforskaren William Eriksson i Torsåker. Samtala kring betydelsen av att dokumentera en bygd. Liksom sonen skrev han hela livet en utförlig dagbok. Samtala kring betydelsen av dagböcker. (Jämför med Rut Berggren, sid. 179) Skriver någon i gruppen dagbok? I berättelsen nämns hållplatsen Övre Storvik. Gör en liten intern inventering på nedlagda stationsbyggnader i er närhet. Läs GHL, sid. 41 och 87.

* Analysera Lina Erkelius' text. På vilket sätt märks det att texten är skriven ur ett barns perspektiv? Lina Erkelius far är också författare. Finns det flera exempel på detta i litteraturhistorien?

Femte sammankomsten, sid. 117 – 136

Se Biografiska notiser.

Litteratur:

Kjell Sundbergs, Molly Johnsons böcker

Göran Palms ”En vintersaga”.

* Analysera Lasse Åbergs dikt. Vilken slags dikt är det frågan om, i jämförelse med Anna-Yezica Norlings dikt. Vilket är gruppens förhållande till lösa Boy, Rekordmagasinet, Hilding Pettersson och Fyffes banan. Poeten är en av våra mest kända filmmakare. Diskutera och samtala runt hans filmer, hans konst och figuren Stig Helmer.

* Analysera Kjell Sundbergs text. Hur beskriver han fyllot, gummorna och studenterna? Försök att få tag i Sundbergs romaner och beskriv karaktären på hans prosa i jämförelse med Molly Johnsons.

* Molly Johnsons tunna roman handlar om brukssamhällets svårighet att ta till sig revolutionen i form av den symboliska pansarkryssaren som kommer uppför ån i Hofors. Diskutera brukssamhället från politisk synvinkel. Diskutera språket i avsnittet. Efter denna bok tystnade Molly Johnson som författare i ett par decennier med hänvisning till sitt kön. Diskutera kvinnorollen i författaryrket.

*Samtala kring Göran Palms dikt och ta reda på det versmått han använder. Vilka andra versmått finns det? Finns det andra än Palm som använder versmått idag?

*Analysera Anna-Yezica Norlings dikt. Märks det i dikten att hon är en ung kvinna om man gör en jämförelse med Åberg och Palm?

Sjätte sammankomsten, sid. 136 – 161

Se Biografiska notiser.

Litteratur:

Från Gästrikland 1985

Staffans stollar av Staffan Lindén

Nilssons naturlära, Halvfigurer eller någon annan av Ulf Nilssons skämtteckningar

”Kata Dalström” av Mauritz Västberg i serien Banerförare (eller andra biografier)

”Drömmar om rosor och järn” av Bernt-Olov Andersson sid. 75 – 86

* Birger Lundquists pappa ville inte att han skulle bli tecknare, att han i stället skaffa sig ett ”riktigt” yrke. Diskutera konstnärsrollen mot s.k. riktiga yrken. Samtala kring varför vissa väljer konstnärskap och författarbanor trots svårigheter både ekonomiskt och arbetsmässigt.

* Läs om Ecke Hedberg i Gästriklands kulturhistoriska förenings årsskrift från 1985. Gör gärna ett besök i konstnärshemmet Tallbo i Kungsfors.

* Gör jämförelse mellan teckningar av Birger Lundquist, Ecke Hedberg, Staffan Lindén, Ulf Ivar Nilsson och Elof Persson. Samtala och diskutera.

* Naimye Erikssons berättelse är en fruktansvärd berättelse om barns och kvinnors utsatthet. Analysera och diskutera texten. Ge egna berättelser. Diskutera människors förhållande till alkohol. Samtala kring barnets, kvinnans och mannens upplevelse av julaftonen.

* Analysera Carolina Thorell dikt och samtala kring diktens morfar och livets förgänglighet. Jämför Carolina Thorells dikt med den norske poeten Hans Børllis. Samtala kring skillnader och likheter.

* Jämför Sigbritt Eklunds och Naimye Erikssons berättelser. Känner ni någon som upplevt någonting liknande händelserna i ”Fattigskorna”? Samtala kring det gamla ”Fattig-Sverige”. Är Sverige ett fattigt land idag? Hur kommer vi till rätta med dagens klassklyftor och orättvisor. Idag kan vi läsa i tidningarna om höga direktörers bonusprogram och ”roffarmentalitet”. Betyder detta att vi idag har ett mera omoraliskt samhälle än tidigare?

* Kata Dalström var en av våra stora agitatorer. Diskutera hennes roll i arbetarrörelsens gryning. Kata var ofta ensam kvinna bland massor av män. Samtala kring kvinnans roll i arbetarrörelsen igår och idag. Brev till Hjalmar Branting är skrivet dagen efter vräkningarna i Mackmyra och ett par månader efter att metallavdelningen i Sandviken bildades. Samtala kring den lokala arbetarrörelsens framväxt.

Sjunde sammankomsten, sid. 161 – 183

Se Biografiska notiser.

Litteratur:

Diktsamlingar av Stig Sjödin, Bernt-Olov Andersson, Helene Rådberg och Anna Jörgensdotter.
Romaner av Anna Westberg, Bernt-Olov Andersson och Anna Jörgensdotter.

* Stig Sjödens dikter ur Sotfragment har blivit klassiker och diktsamlingen räknas som en förnyelse och en milstolpe i svensk arbetardikt. Samtala kring varför recensenterna anser detta. Jämför Stig Sjödens porträtt ur Sotfragment med de övriga porträtten. Vilka är skillnaderna och likheterna? (GHL sid. 55)

* Samtala kring de fyra poeterna som alla har anknytning till Sandviken. Hur märks detta? Finns det skillnader och likheter mellan unga och gamla, kvinnor och män? Hur är fördelningen mellan kvinnor och män i dagens författarkår? Jämför språket hos de fyra poeterna. Hur viktig tror ni den litterära traditionen är på en ort för dess innevånare och för de enskilda författarna?

* Anna Jörgensdotter och Bernt-Olov Andersson är dessutom romanförfattare. Samtala kring skillnader och likheter mellan prosa och poesi.

* Anna Jörgensdotter har varit framgångsrik i Poetry Slamtävlingar. Diskutera detta moderna fenomen och dess betydelse för poesin.

* Dessa sex författare, och ytterligare andra, har anknytning till Sandviken. Finns det något i brukssamhällen som är befrämjande för litteratur?

* De författande männen vid denna sammankomst har alla erfarenhet från arbetet på Sandvik, kvinnorna har det inte. Syns det i texterna och i så fall på vilket vis?

* Analysera Anna Westbergs text utifrån titeln på hennes bidrag. Hur är förhållandet mellan Walter och Marianne? Anna Westberg gick bort 2006 och var då bosatt i Tällberg. I många år var hon bosatt i Italien och Frankrike. Samtala kring hur detta har påverkat hennes texter. (GHL sid. 60)

* Georg Andersson var en troende poet och romanförfattare. Samtala kring religion och litteratur och hur religionen får plats i en hård arbetsmiljö. Se även Eric Nilsson, sid. 194, som även han var en kristen poet. Jämför berättelsens arbetsmiljö med dagens. (GHL sid. 42)

Åttonde sammankomsten, sid. 183 – 208

Se Biografiska notiser.

* Både Rut Berggrens och Fred Erikssons (GHL, sid. 51) handlar om barnafödande förr i tiden. Samtala kring detta och jämför med hur det är idag. Maria får ett missfall. Samtala kring detta i perspektivet då och nu och hur det påverkar kvinnan och mannen. Berggrens bidrag är en mycket omfattande dagbok och Erikssons bidrag är en skönlitterär roman kring hans moders liv. Samtala kring de olika sätten att beskriva och gestalta.

* Beskriv förhållandet mellan Sven och farmodern i Lennart F. Johanssons bidrag. Samtala kring replikerna. Lennart F Johansson skrev senare manus för film. Märks det i denna text. Varför kallas han ”Kolbullen”?

* Analysera och samtala kring Eric Nilsson dikt. Eric Nilsson använder sig av rim. Vissa anser att det är lättare att förstå en rimmad dikt än en orimmad, vad anser ni? Ge exempel på andra poeter som använder sig av rimmad dikt.

* Samtala om 1960–70-talen utifrån Lasse Ekstrands text. Vilka av gruppens manliga deltagare hade långt hår och/eller moped på den tiden? Ekstrand var med i den lokala popgruppen Two Good Reasons. Känner ni någon som var med i en lokal grupp. Gör en liten inventering av den tidens musik, de lokala banden och Gästrikland musikliv. Samtala om er egen tonårstid. Lasse Ekstrands och Charlotta Cederlöfs texter har karaktären av självbiografi? Samtala om den självbiografiska romanen och jämför med andra exempel. Kan ni med ledning av deras texter avgöra när handlingarna utspelar sig? (bortsett från att Cederlöf nämner ett årtal) Båda är skrivna i jag-form medan andra romaner är skrivna i andra person. Vilka är fördelarna och nackdelarna med detta?

* Regina Lund är främst skådespelerska och sångerska, men har även skrivit dikter och sångtexter. Analysera hennes dikt. Samtala kring skillnaden mellan låttexter och dikter. Lyssna gärna på någon av Regina Lunds sånger.

Nionde sammankomsten, Sid. 208 – 228

Se Biografiska notiser.

Litteratur:

* Daniel Åberg debuterade så sent som 2005. Diskutera språket i hans text och jämför med texter på 1900-talet eller tidigare. Hur viktigt är språket för att gestalta ett sammanhang. Kan man ha ”fel” språk eller olika språk för olika sammanhang? Daniel Åberg romandebut har jämförts med Ulf Lundells debut ”Jack”. Samtala kring begreppet generationsromaner.

* Analysera Jan Sjölungs kärleksdikt. Jämför Sjölungs och Gunder Anderssons dikt och samtala kring de olika sätten att skriva dikt. Båda är journalister, märks det på något sätt? Gunder Andersson skriver ofta romaner om idrott. Vet ni flera som gör det? Vilka minnen har gruppen kring Gunder Hägg och andra idrottslegender som nämns i texten?

* Det ser ganska hoppfullt ut i Lasse Strömstedts text, men ändå blev han en av våra största förbrytare. Varför? Kan man avskaffa brottslighet? Vad är i så fall ert recept för att minska eller avskaffa den? Vari ligger skillnaden mellan de omskrivna direktörernas hutlösa bonusprogram eller fallskärmar och bedragarens sätt att lura banker och försäkringsbolag på pengar?

* Samtala kring Tappas Fogelbergs populära radioprogram. Tänk er in i en synskadads situation en vanlig dag. Sätt gärna på er en bindel för ögonen och försök att ta er runt i rummet och lokalisera de andra deltagarna. Hur tror ni att en synskadad upplever världen? Vad kan man göra för blinda och synskadade ute i samhället?

* Vad berättar Ingemar Willgerts text om släkten, om bekanta och om honom själv? Är dagboksformen en bra form för att berätta den här sortens historia? Samtala kring Willgerts illustrationer.

Tionde sammankomsten, Sid. 228 – 246

Se Biografiska notiser.

Litteratur:

Någon bok som berättar om det gamla Gävle för att lokalisera er i Gustavssons och Widebäcks texter.

* I Eskil Gustavssons berättelse frågar huvudpersonen sig vilken slags människa han är. Var tror ni? Är en arbetare fri? (GHL sid. 64)

* Barbro Widebäck berättar om gårdsmusikanter. Har någon i gruppen minnen av sådana? Gör ett besök vid Agnes von Krusenstjernas hus på Staketgatan. Vilken erfarenhet har gruppen av bibliotek? Vad ska vi med biblioteken till? Samtala och diskutera litteraturens roll i samhället. (GHL sid. 84)

* Jämför Lars Hermanssons, Stig Anderssons och Bernt Danielssons dikter: analysera och diskutera. Jämför poeterens bildspråk. Finns det likheter och skillnader? Stig Andersson har i många år arbetat som socialvårdare. Kan man spåra detta i hans dikt. Bernt Danielsson dedicerar sin dikt till Göran Norström. Stig Andersson har skrivit en diktsamling ihop med Bernt-Olov Andersson. Kan man i "Röster i Gästrikland" spåra kopplingar mellan de gästrikländska författarna.

* Göran Norströms avsnitt präglas av García Márquez "fantastisk realism". Diskutera detta begrepp och var det är som skiljer denna text från en traditionell realistisk text. Norström var under många år kulturredaktör på Gefle Dagblad. Vilket ansvar och vilken betydelse har GD:s och AB:s kultursidor för den gästrikländska litteraturen. (GHL sid. 76)

* Sammanfatta kursen. Har Gästrikland en litteratur som är lika rik som i andra landskap? Jämför. Ser man i författarnas texter att de är präglade av landskapet? Finns det en litterär tradition och i så fall hur stöttar och utvecklar man den för framtiden?